

"לבניינה של תורה" – חלק רעד

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"כָּל רִדְפֵיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים"

ויותר⁶. רמז זה הינו מדויק – "רודפי י-ה" דווקא, שזוהי הבחינה הנסתרת בשם הוי"ה. מדברים אלו נשמע כי בימים הללו גנוזים אורות גדולים מאוד.

"בתשעה באב נולד משיח"

במדרש איכה רבה⁷ מביאים חז"ל מדרש מופלא. מעשה ביהודי אחד שהיה חורש עם פרתו. בעודו חורש געתה פרתו. עבר לפניו ערבי אחד, ואמר לו: "התר שורך והתר מחרשתך, שהרי חרב בית המקדש!". מיד לאחר זאת געתה פרתו בשנית, חזר הערבי ואמר לו: "אסור פרתך ואסור מחרשתך שכבר נולד המשיח, מושיעם של ישראל!". במאמר מוסגר – חשבתי שאולי חז"ל רמזו לנו בזאת רמז הנוגע לימינו אלה. הלוא יש לנו מאבק עם הערבים ודווקא הם מבשרי הגאולה⁸. כבר בזמן החורבן הדבר נרמז בכך שחז"ל שמו מילים אלו בפיו של הערבי⁹.

⁶ עיי' פרי צדיק, במדבר, ראש חודש אב: 'והוא על דרך מה שאומרים מהרבי ר' בער זצלה"ה (המגיד ממזריטש) על הפסוק: 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים' - היינו כל רודפי ה' שרודף אחר השגת ה' יתברך, לדעת ולהכיר את מי שאמר והיה העולם - בנקל להשיגו בימים אלו, שנקראים 'בין המצרים'. ע"ע פרי צדיק, מטות, אות י, ד"ה איתא בשם: עבודת ישראל (למגיד מקוהניץ), מסעי, ד"ה וכבר; שם, אבות פרק ב, משנה יד; שם, אבות, פרק ד, משנה ז)

⁷ פרשה א, אות נא

⁸ עיי' לאמונת עתנו, חלק א, עמודים קל-קלה

⁹ ע"ע כתובות, דף סו, עמוד ב: "שהייתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים", ובמדרש המקביל במכילתא, פרשת יתרו, מסכתא דבחדוש, פרשה א (ילקוט שמעוני, שמות, רמז רעד): "של פרש ערבי הוא".

בשעה זו לפני שלוש שנים הגעתנו הבשורה הקשה על נפילתו של תלמידינו אביתר תורג'מן הי"ד בקרב בחאן-יונס. בצהרי היום נהיה בע"ה באזכרתו שתתקיים בהר הרצל. ביום זה צערנו הפרטי התערב ומתערב עם הצער הכללי של האומה בימי בין המצרים. יהיו דברינו לעילוי נשמתו הטהורה.

מהי משמעותו של האבל הלאומי בימי בין המצרים? יש לברר את חובתנו בימים אלו, בפרט זו המוטלת עלינו הנמצאים אל מול מקום המקדש, שחורבנו ניבט מחלוננו בכל רגע!

"כָּל רִדְפֵיהָ הַשִּׁיגוּהָ"

שם של "ימי בין המצרים" נובע מן הפסוק²: "כָּל רִדְפֵיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים". ימים כואבים הנתונים בין המצרים – בין הגבולות של י"ז

בתמוז, יום בקיעת החומה בימי בית שני³, ושל תשעה באב, יום חורבן שני בתי המקדש⁴. אלו הם ימי אבל וכאב לאומיים. ברם, הבעל שם טוב והאוחזים בדרכו מרימים את הדברים, על פי תורת הסוד, למקום גבוה יותר, וכדלהלן. נבאר בע"ה את הדברים.

מובא בשם ה"בעל שם טוב"⁵ לדרוש את הפסוק הנזכר: "כָּל רִדְפֵי י-ה הַשִּׁיגוּהָ" – היינו שבימים הללו הרודף אחר ה' יכול להשיגו יותר

¹ עיי' פסקי תשובות, חלק ו, סימן תקס, אות יג

² איכה, פרק א, פסוק ג

³ תענית, פרק ד, משנה ו; גמרא, דף כח, עמוד ב

⁴ תענית, פרק ד, משנה ו

⁵ עיי' בעל שם טוב על התורה, מגילת איכה, אות ב.

ולשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים". לכאורה הדברים אינם מובנים. הרי כבר למדנו פעמים רבות בבית מדרשנו את דברי הרמח"ל המפורסמים שבכל מועד מאיר האור המיוחד לזמנו¹⁹ – בפסח מאיר אורה של יציאת מצרים, בשבועות מאיר אורו של מתן תורה. אם כן, יש לשאול איזה אור מאיר בימים הללו? הלוא בודאי שלא שייך לומר שמאיר אור של חורבן, שהרי חורבן הוא סילוק המאורות?

אמנם, הדברים מתחברים ליסוד מתורת הבעש"ט אותו אנו מנסים לבאר, היסוד של "פֶּל רַדְפֵי – יְהִי הַשִּׁיגוּהָ". לפי היסוד שלימדנו הרמח"ל יש להבין את דברי הנביא שכוונתם אינה רק שתחת ימי האבל והצער יהיו ימי שמחה, אלא שבעצם הימים הללו בשורש הווייתם מקופלים אורות עליונים. כל האורות המופיעים בעולם מושרשים כבר ביסוד בריאת העולם. כשם שיציאת מצרים הייתה בזמן שאירעה מפני שכבר היו אורות קדומים המכוונים לאותו הזמן – וכן הלאה על זו הדרך במועדים האחרים, כמבואר בספרים – כך גם בימים הללו מאירים אורות הגאולה העתידה. לפיכך, יוכל להופיע בימים אלו אור של שמחה – "יְהִי לְבַיִת יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה". אכן, אורו של תשעה באב הוא אור עליון נסתר, הטמון בעומקם של מאורעות היום, אור עליון שיופיע בגאולה העתידה. זוהי המשמעות העמוקה של הדברים שפתחנו בהם. לעת עתה אנו חסרים את הכלים שיאפשרו לנו לחוש את אור זה כבר כעת, אולם דברי חז"ל שלימדונו ש"הכרובים מעורים זה בזה" בזמן החורבן וב"תשעה באב נולד משיח" רומזים לעניין זה, שאור פנימי גדול טמון תחת הריסות החורבן.

אם כן, משמעותם של הימים הללו כפולה. מחד גיסא, הם ימי צער, אבל מאידך גיסא הם

מדרש זה מלמדנו שבתשעה באב נולד המשיח. רבי צדוק הכהן מלובלין מבאר זאת בביאור מופלא מאוד¹⁰. הגמרא ביומא¹¹ מספרת שכאשר נכנסו הנוכרים להיכל בעת החורבן ראו את הכרובים מעורים זה בזה. מעיר הריטב"א¹²: כאשר "כרובים מעורים זה בזה" זהו מצב המבטא שלימות, המבטא חיבור של הקב"ה לעם ישראל. הכרובים האלה מסמלים "כרביא" – תינוק ותינוקת¹³, דמויות המלאות טהרה, המורות על חיבור קדוש וטהור בין כנסת ישראל לקודשא בריך הוא. הגמרא אומרת¹⁴ שבזמן הרגלים היו גוללים את הפרוכת, מראים לעם ישראל את הכרובים מעורים זה בזה, ואומרים להם: "ראו חיבתכם לפני המקום!". אם כן, שואל הריטב"א, כיצד ייתכן שבזמן פורענות החורבן יהיו הכרובים במצב זה? רבי צדוק מחדש שרגע זה היה רגע של תשובה עבור כלל ישראל. באותו הרגע נוצר "זיווג עליון", כלשונו, חיבור עליון שמכוחו נולד משיח. גם בספר "בני יששכר"¹⁵ כתב על כך שעת הפרידה הוא זמן האהבה הגדול ביותר, ועל כן על היוצא מביתו לפקוד את אשתו¹⁶, וזה סוד העניין שבתשעה באב נולד המשיח.

ננסה להסביר את הדברים. נראה שכוונת חז"ל שבתוך הכאב הגדול של תשעה באב ישנה בחינה של שמחה. בחינה המקבלת ביטוי הלכתי במנהגי היום הנהוגים החל מחצות יום תשעה באב¹⁷.

"יְהִי לְבַיִת יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה"
הנביא זכריה אומר¹⁸: "צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי
וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשָׂרִי יְהִי לְבַיִת יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן

¹⁰ ע"י פרי צדיק, דברים, אות יג

¹¹ דף נד, עמוד ב

¹² ד"ה בשעה

¹³ ע"י חגיגה, דף יג, עמוד ב

¹⁴ יומא, דף נד, עמוד א

¹⁵ מאמרי חודש תמוז-אב, מאמר ג, אות א

¹⁶ יבמות, דף סב, עמוד ב

¹⁷ ע"י שולחן ערוך, אורח חיים, סימן תקנט, סעיפים ג, ה

¹⁸ זכריה, פרק ה, פסוק יט

¹⁹ דרך ה', חלק ד, פרק ז, סעיף ו: "סדר שסדרה החכמה העליונה שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים - בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו".

לא טעם כלל טעמה של אימא! כך אנו, האם אנו יודעים מהי המציאות של שכינה בישראל? הרי כלל לא טעמנו טעמו המופלא של גילוי שכינה! גם 'אבא' שלנו בוכה, אומרים חז"ל²³ שהקב"ה בוכה במסתרים, זהו צער השכינה. צער השכינה הוא גם על כך שישראל כלל לא מבינים אודות מה עליהם להצטער. עבודת צער זו היא עבודה גדולה.

”שיהיו בניו מבקשים”

ממשיך ה"מסילת ישרים", שחסיד זה צריך שיצטער על הגלות ועל החורבן, מצד מה שזה גורם הסתר לכבוד שמיים, ויתפלל על גאולתם של ישראל. ישאל אחד מאיתנו: האומנם אני בר-הכי להתפלל על הגלות וירושלים? בקושי אני מצליח לשרוד את לימוד סדר בוקר, ואני אביא את הגאולה?! אכן, איננו במדרגה זו כלל. לא משום שאיננו טובים, אלא משום שאיננו מבינים מהי שכינה ולא חסר לנו מאומה כביכול – יש לנו את מדינת ישראל, חיים עצמאיים, חרות, לומדים תורה, הכל טוב, ברוך ה'. איננו מבינים את מהותו של סילוק שכינה. בכלל, מה לנו עם בית המקדש?

ה"מסילת ישרים" עונה לשאלה נוקבת זו: "כאותה ששנינו²⁴: לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר: 'בשבילי נברא העולם, וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תעשה בקשתם'. יש נחת רוח לפניו כשעוד פעם נתפלל 'וְלִירוּשָׁלַיִם עִירָךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב', 'וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבָךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים', ושוב נסתכל מבעד לחלון ולא נראה שמהו השתנה בהר שמולנו, ונמשיך להתפלל. זהו רצון ה'! יש נחת לאבא כאשר ילדיו מבקשים שהוא יופיע, כאשר הם רוצים שיהיה גילוי שכינה, כשהם מבקשים שיהיו כרובים מעוררים זה בזה וברגלים יגללו את

ימי אור גדול של גאולה, שעלינו לנסות לחושפו על ידי עבודת הצער שלנו.

”מתאנח על כבודו של הקב"ה”

ב"מסילת ישרים"²⁰ מביא את דברי ה"תנא דבי אליהו"²¹: "דבר זה ביארוהו ב'תנא דבי אליהו' זכור לטוב אמרו: כל חכם ישראל שיש בו דבר תורה לאמתו, ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל כל ימיו", יש להיות חכם שיש בו דבר תורה לאמתו, היינו שהתורה מונחת בו, באמת שלו, וכואב לו והוא מתאנח על כבוד הקב"ה – איזה חילול השם עומד לפנינו כאשר אנו רואים מחלוננו את הצועדים על הר הבית! זהו כבוד שמיים! מקום שנאמר ב²²: "וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת" גויים מהלכים בו ועורכים בו את סעודותיהם בחודש הרמדאן, חילול השם נורא! מתאנח על כבודו של הקב"ה המחולל כשנהרג חייל צה"ל משיבת הסדר! "ומתאוה ומצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש, ולישועה שתצמח בקרוב, ולכינוס גלויות, זוכה לרוח הקודש בדבריו". לעניות דעתנו הכוונה היא שהוא זוכה לאור הגדול האמור, המקופל בתוך תוכו של החורבן.

אמנם, הבעיה היא שליבנו אטום. שמעתי משל נפלא ממו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א: אב לילד קטן התאלמן, לא עלינו. המשיך האב לגדל את בנו בביתו, בעודו ממשיך לכאוב את סילוקה של האם. חולפות השנים ומגיע הזמן שהאב סבור שהילד בשל דיו, והוא מביאו ביום השנה לבית הקברות. האבא התכונן לכך נפשית, והוא מורה לבנו על מקום קבורת אימו. אך הילד כלל אינו מתייחס (היום היינו אומרים שהוא התעסק במסרון שקיבל או במשהו אחר). האבא מאוד כאוב בשל כך, שהרי כל חייו הוא התאמץ לגדלו ולשמר את זכרון האם. אך הילד כלל אינו מביין מה הוא רוצה ממנו, הלוא הוא

²⁰ פרק יט (עמודים שכא-שכב, במהזורת אופק, תשס"א)

²¹ פרשה ד

²² במדבר, פרק א, פסוק נא

²³ חגיגה, דף ה, עמוד ב

²⁴ על פי סנהדרין, פרק ד, משנה ה

דרכו – הוא עולה על הכביש המוביל אל מחוץ חפצו, הוא נוסע בשעה המתאימה כך שיספיק לנסוע ולהגיע או לאוטובוס הנכון. אולם, אדם שאינו מודע למגמת פניו לא יגיע לשום מטרה.

תשובה זו הינה מענה לשתי השאלות שהצגנו. ימים אלו הם ימים גדולים, "כָּל רִדְפֵי – יְהוָה הִשְׁגִּיגוּ". אבל על האדם לחשוב ולהתבונן מהי מסקנתו מכך. האם הוא מסיק מכך שהוא יישב ויאמר 'תיקון חצות' מידי יום בצהריים, כדברי ה"משנה ברורה" וככתוב ב"לוח"? האם יגיע למסקנה שהוא מבקש "וְלִירוּשָׁלַיִם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב" מילה במילה ויותר בכוונה? אשרי האדם שינהג כך ואשרי חלקו. עבודה זו תעלה נחת רוח לפני הקב"ה, שייראה שלבניו איכפת מצער השכינה, איכפת מכבודם של ישראל. זהו סודם של "הכרובים המעורים זה בזה" בעת החורבן.

אדם צומח מכאב, אדם צומח מניסיונות. כפי שאומרת הגמרא²⁸: "תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על – ידי יסורין. אלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא". זו העבודה הגדולה המוטלת על כל אחד מאתנו כפי כוחו. אלא שעלינו לרצות לעבוד, לרצות להקדיש זמן לחשיבה על הדברים, לרצות להיות המובילים את חיינו. או אז אנו נתקדם וממילא כנסת ישראל תתקדם, אור הגאולה יופיע יותר ואנו נהיה שותפים לדבר הגדול של תיקון ישראל.

הקב"ה יעזור שביום זה, שנשמתו של אביתר מתעלה עוד קומה²⁹, היא תתעלה ותמליץ טוב על בית מדרשנו, על כולנו, על כנסת ישראל כולה. נתעורר ונתגדל, נתמלא כוחות ואורות גאולה וישועה ובעז"ה נזכה במהרה לגילוי האור הגדול שיבקע מאחר כותלנו.

הפרוכת ויגידו לישראל: "ראו חיבתכם לפני המקום!".

"ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה"

סבור אני שזהו השכר שזוכים לו אותם יחידים המתוארים בדברי ה"תנא דבי אליהו", היכולים לחוש את צער השכינה, אותם "טהורי-נשמה" עליהם מדבר הרב זצ"ל ב"למהלך האידיאות"²⁵. אכן, אנו לעומתם כל-כך קטנים ורחוקים, אולם איננו פטורים ממנה. ודאי שבדורנו יש צורך להתבונן על הטובות שזכינו ועשה ה' עם עמו בדורותינו, אולם מצד שני אנו מביטים על "החולאים הרוחניים" המקיפים אותנו, כלשונו של הרב קוק²⁶. חולאים הנובעים מסילוק השכינה, הנובעים מכך שאבינו – המאיר לנו אור של שפע טוב – אינו נוכח בחיינו. זוהי עבודתנו בימים הללו.

"במחשבה תחילה"

עוד שבועיים ימים בדיוק נהיה אחרי חצות היום של תשעה באב. שאלני תלמיד: כיצד ניתן לפעול שלא תהא 'נפילת מתח' לקראת סוף הזמן, שלא תהיה תחושה של 'אס"ק'²⁷? אכן, זוהי משימה קשה, אך התשובה לכך תלויה בנו. יש להפעיל את כוח המחשבה, את השכל. לא לתת לזמן ולחיים להובילנו, אלא עלינו להוביל את חיינו. אם ניתן לזמן להוביל את חיינו לא נצליח לעשות כלום בחיים. יש לחשוב על הדברים – לחשוב על האופן בו שבועיים אלה יתמלאו בלימוד חזק, לחשוב על האופן בו אצליח לבקש: "וְלִירוּשָׁלַיִם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב". אולי יש מקום אף להתפלל על כך. יש להתחיל בהכרת השכל, כאשר הדבר ברור בהכרת האדם ממילא ההמשך קל יותר. אדם היודע להיכן מועדות פניו מתכנן את

²⁵ פרק ד, עמוד קט: "רק טהורי-נשמה משערים את עומק המכאוב והיגון הזה... של פרוד הדבקים והקטנת המאורות". ע"ע אורות, המלחמה, אות י

²⁶ אגרות הראי"ה, חלק ב, אגרת שעה, עמוד לו

²⁷ מונח מהווי הצבא, המורכב מראשי התיבות: "אוירת סוף קורס".

²⁸ ברכות, דף ה, עמוד א

²⁹ ע"י גשר החיים, פרק לב, סעיף א

